
LA NEOLOGIA DE MANLLEU I DE BASE CULTA EN EMISSIONS TELEVISIVES*

USAGE OF LOANWORD AND LEARNED AND DERIVATIVE COMPOUNDING NEOLOGY ON TV PROGRAMMES

IMMA CREUS & JOAN JULIÀ-MUNÉ
Universitat de Lleida
icreus@filcat.udl.cat / jjulia@filcat.udl.cat

Resum: Aquesta contribució als estudis neològics del català usat als mitjans orals, especialment a la televisió, ens permet confirmar que la neologia de manlleu, que ens facilita la denominació de nous objectes i conceptes amb vocabulari forà, prové majoritàriament de l'anglès, esdevingut l'idioma innovatiu per excel·lència en una gran varietat de camps, sobretot en els esports i la tecnologia. A més, la terminologia especialitzada, formada d'arrels clàssiques i afixació culta afavoreix la renovació i l'augment de les habilitats expressives de les llengües en qualsevol àrea científica com a resultat de la ràpida evolució de la nostra societat. S'hi tracta un bon nombre de processos de formació de paraules, com ara la de derivats i compostos cultes, l'habilitació de noms propis, l'acronímia i la siglació, així com l'adaptació al català segons les seves regles ortogràfiques i ortoèpiques.

Paraules clau: llengua dels mitjans orals, llenguatge de la ràdio i la TV, manlleus de l'anglès, composició culta, afixació en terminologia especialitzada, siglació, acronímia.

Abstract: This contribution to neology in Catalan as used in the oral mass media, especially on television, allows us to confirm that loanword neologisms, i.e. words that name new objects and concepts, come mostly from English. In fact, English has become the global source of language innovation in a great variety of fields, especially in sports and technology. In addition to that, specialized terminology, made up of classical roots and learned affixation, contribute to renew and enlarge the expressive ability and communicative resources of languages in any scientific

(*) Aquest treball s'ha dut a terme mitjançant el finançament atorgat al Grup de Recerca en Fonètica (Grecfon) de la Universitat de Lleida per l'AGAUR de la Generalitat de Catalunya (Programa de recerca 2009-13, codi 2009 SGR 408; IP: Joan Julià-Muné) i, prèviament, per la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans per mitjà del projecte «NEOXOC: desenvolupament d'una xarxa d'observatoris de neologia de les varietats geolèctals del català» (Programa de recerca 2008-10, codi PT2008-So402-CABRE01; IP: M. Teresa Cabré Castellví, IULA, UPF), com a resultat de la col·laboració durant el darrer quinquenni entre els grups de recerca indicats.

field as a result of the rapid evolution of our society. It includes various processes, such as learned derivation and compounding, word formation from proper names, blends and acronyms, as well as adaptation of new words to Catalan spelling and pronunciation rules.

Key words: lexical borrowing, global English loanwords, language usage on TV, adaptation of new words on radio and TV, specialized terminology of classical origin, acronymy, blending.

1. PARAULES NOVES QUE NEIXEN I MOREN?

«Ja tenim paraula de l'any» hauria pogut ser el titular d'algun dels mitjans de comunicació, tant escrits com orals, que a finals de 2013 es feien ressò d'una iniciativa de la Fundació del Español Urgente¹ que consistia a triar el mot més representatiu de l'any, pel seu interès lingüístic però sobretot pel seu ús continuat en allò que hom qualifica com a primer pla de l'actualitat informativa. La tria va posar en posició capdavantera del rànquing el mot «escrache», una manera de qualificar les manifestacions convocades davant de domicilis particulars de polítics i altres personatges públics com a resposta social a una situació convulsa arran d'una crisi econòmica generalitzada. Més enllà de les consideracions amb què cadascú pugui qualificar aquesta iniciativa i la constatació que, també en això de triar paraules de l'any anem amb retard,² el fet ens posa sobre la taula aspectes interessants per a la reflexió lexicològica i especialment per a les unitats lèxiques que centren el nostre interès ara: els neologismes.

La tria d'un mot «de l'any» duu implícites dues circumstàncies: el caràcter novell d'una unitat lèxica i l'ús freqüent d'aquesta. Segurament ningú pensaria en cap mot desgastat com a possible candidat, ni tampoc en un mot que no tingués una presència habitual en els intercanvis comunicatius col·lectius. És justament la necessitat de crear noves paraules el que justifica que hom pugui qualificar un mot de *neologisme*. Posar data de naixement a una paraula acostuma a ser una tasca ben difícil, però ho

1. La Fundació del Español Urgente, coneguda com a Fundéu BBVA, és una institució independent —assessorada, però, per la Real Academia Española— integrada per periodistes, lingüistes, correctors i traductors. Fou creada el 2005 a partir d'un acord entre l'Agència EFE i l'entitat bancària BBVA, i el seu objectiu principal és impulsar el bon ús de la llengua espanyola en els mitjans de comunicació.

2. Efectivament, la Societat Americana del Dialecte des de l'any 1991 tria la «paraula de l'any» als Estats Units (Word(s) of the Year, WOTY). En l'àmbit britànic també des de fa uns quants anys coneixem l'«Oxford Dictionaries Word of the Year», que el 2013 va correspondre al mot *selfie*.

és menys intentar justificar el motiu del natalici. Els parlants normalment creem i/o usem paraules noves —*neologia lèxica*— per la necessitat d'anomenar un objecte o una realitat que fins aquell moment no existia —*neologia denominativa o referencial*—³ o bé per una necessitat expressiva subjectiva d'un individu, grup social o comunitat —*neologia estilística o expressiva*— (Cabré 1989, 2002, a partir de Guilbert 1975). Els mots a què ens hem referit anteriorment, «escrache» i «selfie» (veg. la nota 2), creiem que exemplifiquen aquestes dues necessitats. Per un costat, en el context d'una situació determinada —un país en crisi econòmica i social— sorgeix la necessitat de *denominar* una iniciativa popular que s'assembla a una realitat ja existent —les manifestacions de tota la vida— però que té una particularitat especial: els manifestants acostumen a convocar-se davant dels domicilis particulars de persones amb responsabilitat a l'administració pública. Per un altre costat, la necessitat de singularitzar una acció tan intranscendent en principi com fer-se una fotografia, però que la «tendència actual» —allò que en altres temps se'n deia la «moda»— ha fet que es tracti més aviat d'autofotografies realitzades amb mòbils d'última generació, tauletes o una webcam i que després es penjen a les xarxes socials. Així, doncs, fer-se un/a «selfie» és sinònim d'estar connectat tecnològicament al món, de reafirmació personal i alhora senyal de pertinença a un grup determinat («jo també tinc un bon mòbil i vida social a la xarxa»).

Els dos mots esmentats han arribat amb facilitat a casa nostra, tot i que no sabem si per quedar-s'hi gaire temps. De fet, en el cas d'«escrache», si bé va estar ben present durant els primers mesos del 2013 a les pàgines d'informació nacional de la premsa i en programes informatius i de debat dels mitjans radiofònics i televisius, ha anat perdent presència mediàtica per circumstàncies diverses —recordem que els «escraches» es fan populars sobretot a partir de les protestes impulsades per la Plataforma d'Afectats per la Hipoteca (PAH). Possiblement això s'explica pel seu caràcter de *neologisme espontani*. Tanmateix, en els dos casos el que sí que és evident és que es tracta de mots no catalans que hem manllevat d'altres llengües: l'espanyol i l'anglès, respectivament.⁴ Els manlleus són recursos lèxics als quals els parlants de totes les

3. Cabré (1989: 40-42) qualifica aquest tipus de neologia com a «clarament necessària». Obeeix a un sentit pràctic, ja que apareix justament quan cal donar nom a un objecte, una idea o un servei nous. Les unitats creades han de ser, consegüentment, «eficaces, possibles i acceptables i a més a més, si pot ser, correctes» (p. 40) i solen correspondre a: *a)* tipus estructurals molt usuals i transparents de la pròpia llengua (*neologismes de llengua*, segons Guilbert): la descripció sintagmàtica (*llenguatge de baix nivell*), la composició (*màquina llavanau*), la derivació (*buidatge*) o formes combinades (*videodisc*); i *b)* formes manllevades o manlleus (*hardware*) (pp. 40-41).

4. El mot *escrache* arriba a Espanya des d'Argentina i Uruguai, on va començar a usar-se als mitjans de comunicació respectius els anys 90 arran de les investigacions pels abusos de la dictadura. El *Diccionario de la lengua española* de la RAE no recull el terme —hi figura *escrachar*—, però sí el *Diccionario de americanismos*, que en la segona accepció apunta: 1. «Ar, Ur. Manifestación popular de denuncia contra una persona pública a la

llengües recorrem de forma habitual i que des del punt de vista de l'anàlisi lingüística plantegen alguns interrogants.

La primera pregunta que cal formular-se és: cal realment manllevar un mot d'una altra llengua? La nostra llengua no té prou cabal lèxic per satisfer les nostres «noves» necessitats expressives? Òbviament, hi ha un principi bàsic que aconsella sempre esgotar les recerques lèxiques en la llengua particular abans d'haver d'utilitzar una paraula procedent d'una de forana. Però, com dèiem, la inclusió de manlleus a les llengües és imparable, possiblement perquè sempre hi haurà parlants d'altres llengües que abans que nosaltres han iniciat el procés de creació d'un neologisme i perquè en un món globalitzat les realitats —i també les necessitats comunicatives— tendeixen a la convergència. I a més a més, cal no oblidar que, de la mateixa manera que el triomf d'un neologisme està subjecte a la seva acceptació per l'ús col·lectiu (Cabré 2002: 18), aquest també és un requisit per a les propostes que des de la pròpia llengua es fan per evitar les unitats neològiques. Seguint amb els mateixos exemples, ni el diccionari normatiu de l'IEC (*DIEC2*) ni el d'Enciclopèdia Catalana (*GDLC*) recullen els mots «escrache» i «selfie»,⁵ i resulta interessant constatar que les propostes alternatives patrocinades des del TERMCAT no han acabat de quallar. En el primer cas s'ha proposat: *escarni*, *assetjament públic*, *escarn* i *pressió pública*; en el segon: *autofoto*. El fracàs relatiu d'aquestes propostes, en el sentit que no han estat utilitzades de forma generalitzada, ens porta a una segona pregunta: com s'han d'assimilar els manlleus neològics?

El TERMCAT mateix en un document publicat el 2005 sota el títol *Manlleus i calcs lingüístics en terminologia*, donava resposta a la manera com els sistemes lingüístics reaccionen davant de formes manllevades: a) recorrent a formes alternatives en la llengua d'arribada, b) incorporant la forma original sense cap modificació (*adopció*) i c) adaptant la forma original al sistema lingüístic d'arribada (*adaptació*) (TERMCAT 2005: 4). Si la primera via no progressa (com hem vist anteriorment en els exemples

que se acusa de haber cometido delitos graves o actos de corrupción y que en general se realiza frente a su domicilio o en algún otro lugar público al que deba concurrir la persona denunciada.» i 2. «Situación desairada en la que se deja a alguien. pop.». Aquest diccionari dóna com a origen del mot l'anglès *scratch* ('marcar, esgarrapar'). Val a dir, tanmateix, que hi ha qui relaciona l'origen del mot *escrache* amb l'italià *schiacciare* ('esclafar, matxucar') o el genovès *scraccà* ('escopir'). En el cas de *selfie*, sembla que es va usar per primer cop l'any 2002 en un fòrum virtual a Austràlia i aquest origen explicaria possiblement el sufix *-ie*, molt productiu en la varietat lingüística australiana.

5. El criteri d'exclusió lexicogràfica, és a dir, que un mot estigui inclòs o no en diccionaris de referència (normatiu i descriptiu[s]), és un dels que es pot aplicar per discriminar si un mot és un neologisme. El criteri lexicogràfic és possiblement el més generalitzat en els treballs d'observació neològica per la seva objectivitat (és el que s'ha aplicat a l'OBNEO), però se'n poden aplicar d'altres: el diacrònic, si es detecta comparant dues franges cronològiques distants; el sincrònic, si ens fixem només en el moment en què es detecta en una llengua, i l'estructural, si es considera que és un mot inestable des del punt de vista formal i conceptual (Faura 2007: 279).

esmentats), aleshores s'inicia el debat a l'entorn de les dues altres alternatives. I és molt habitual que les reflexions lingüístiques s'iniciïn abans en àmbits com ara els mitjans de comunicació que no pas des de les institucions acadèmiques, per exemple. Això és justament el que va passar especialment en un dels exemples referenciats: «escrache». No gosàriem posar data als primers usos del mot en els mitjans de comunicació, però sí que la radiografia feta *a posteriori* permet apuntar en quina direcció es va resoldre el «problema», malgrat que no podem parlar de consens. Per exemple, des d'*El Punt Avui* es va intentar prioritzar mots catalans i, en tot cas, usar el mot manllevat amb alguna marca tipogràfica («escrache», entre cometes); a l'*Ara*⁶ apareixia *escrache* sense cap marca tipogràfica, com si es tractés d'un mot català, o entre cometes; *El Periódico* també es va decantar per «escrache» i *La Vanguardia* va preferir *assetjament*. Els mitjans de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals, en el seu portal lingüístic donen la forma «escrache» també entre cometes o bé la forma catalana *escarni*.⁷ Les solucions preses, doncs, es concreten en les alternatives que esmentàvem anteriorment, ja que o bé s'ha recorregut a formes de la pròpia llengua o bé a l'adopció. Aquesta adopció, però, sovint implica la presa d'altres decisions. Així, els mitjans de comunicació gràfics s'han de plantejar si escriuen el mot amb alguna marca tipogràfica o sense i, els orals, com es resol aquesta adopció en el nivell fònic, sobretot quan els sistemes fonològics de les llengües implicades són força diferents. En l'exemple d'*escrache*, les diferències fonètiques entre el castellà i el català no són gaire rellevants, de manera que en qual-sevol cas només caldria plantejar-se si el mot es pronuncia «a la castellana» o bé si en els dialectes orientals es fa la reducció de sons vocàlics àtons.

Ara bé, poden canviar aquestes decisions lingüístiques adoptades en un moment determinat? En cas afirmatiu, en funció de què? Els mots «escrache» o «selfie» quan deixaran de ser neologismes? La veritat és que, transcorreguda una habitual etapa d'indeterminació o de vacil·lació, els hàbits acceptats col·lectivament són difícils de canviar. D'altra banda, la pèrdua d'atribució del que és un neologisme depèn o bé de la desaparició del mot —hi ha paraules que neixen i moren amb molta rapidesa: *neologia efímera*— o bé de la codificació lexicogràfica: «un neologisme perd el caràcter neològic que tenia a l'inici i passa a ser sincrònicament una paraula “normal”» (Cabrè

6. Precisament Albert Pla Nualart en un article d'aquest diari (*'Escrache' o escarni*, 30 de març de 2013) va defensar l'ús de la forma *escrache* en els termes següents: «[...] Manllevar mots enriqueix una llengua, i *escrache* (un cop l'hem incorporat al nostre lèxic) és molt més transparent que *escarni*, perquè porta de manera directa i unívoca al que volem comunicar». Són importants, però, els matisos que hi afegeix: «Sí que és cert que l'ideal és adaptar l'estrangerisme al català, però això se sol fer quan sabem que no és passavolant sinó que farà estada entre nosaltres. Si aquest fos el cas, trobo que *escratx* (i també *escratxar*) seria preferible a *escrache* i a *escarni*».

7. Es pot consultar a: <<http://esadir.cat/Cerca?cerca=escrache&criteri=General>>.

2002: 19). En definitiva, parlem de mots amb vida pròpia, que en el cas concret dels neologismes acostumen a tenir un cicle vital més o menys ràpid i sovint poc previsible.⁸

2. ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ: BRESSOL DE LA NEOLOGIA LÈXICA

Tal com acabem de veure, tant la creació com la difusió de la neologia compten amb dos bressols d'importància cabdal com són els mitjans de comunicació escrits i orals, així com les xarxes socials. En aquest darrer cas creiem que és encara un camp d'estudi poc fressat des de la perspectiva lingüística que ara ens interessa, però que sens dubte caldrà començar a explorar. Ara, però, ens centrarem en els mitjans de comunicació, que des de fa temps s'han convertit en banc de dades important per als lingüistes, de manera que ja es parla d'una lingüística mediàtica.

En relació amb l'estudi de la neologia als mèdia, l'Observatori de Neologia de l'Institut de Lingüística Aplicada de la Universitat Pompeu Fabra va començar a recollir neologismes dels mitjans de comunicació orals (ràdio, majoritàriament, i televisió)⁹ ja l'any 1999. Els resultats publicats de la primera dècada de recerca (1999-2008)¹⁰ en aquest àmbit aporten dades interessants. Del total de 9.500 ocurrences analitzades (4.800 neologismes) el 60% corresponien a neologismes formals (afixats, compostos i sintagmàtics), prop del 30% a manlleus, un 8% a neologismes semàntics i l'1% restant a neologismes sintàctics i formes dialectals i argòtiques, entre d'altres. La majoria de neologismes de textos orals eren de tipus expressiu —a diferència dels recollits en textos escrits on predominaven els denominatius—; els més freqüents, que es repetien més habitualment que els equivalents dels textos escrits, corresponien a variants col·loquials o castellanismes adaptats. Cal constatar també que els 20 neologismes catalogats com

8. En els anys 70 Pierre Gilbert proposava per a un neologisme una fase d'acomodació d'uns deu anys que, un cop transcorreguts, suposarien que el mot deixaria de ser un neologisme o bé desapareixeria. Ben encertadament hi ha qui opina que la realitat actual és força diferent, sobretot arran de l'esclat de la comunicació electrònica, que accelera de forma extraordinària la creació neològica i perquè, a més del factor cronològic, no es pot oblidar la freqüència d'ús d'un neologisme, i la consciència neològica dels parlants (veg. Álvarez de Miranda 2008: 137).

9. Les fonts de buidatge han estat programes radiofònics en català emesos per Catalunya Ràdio, COM Ràdio i RAC 1 i programes televisius emesos per la Televisió de Catalunya. Alhora s'han tingut en compte diferents graus de formalitat (noticiaris, entrevistes, debats, documentals, telesèries, etc.) i s'ha adaptat la metodologia de buidatge a les característiques pròpies de l'oralitat. Així doncs, es consideren bàsiques per a l'estudi de la neologia oral: la transcripció fonètica, les marques metalingüístiques i les característiques de l'emissor (rol, edat, sexe, dialecte i llengua materna) (Domènech & Estopà 2009).

10. Les dades es poden consultar en línia a través del cercador OBNEO, disponible a: <<http://obneo.iula.upf.edu/bobneo/index.php>>.

els més freqüents no eren percebuts com a tals pels parlants (Domènech & Estopà 2009). Es pot concloure, doncs, que, malgrat l'aparença que els neologismes dels mitjans orals i escrits són força semblants, hi ha particularitats de l'oralitat, com ara el major grau d'expressivitat i espontaneïtat, que marquen les diferències.

Precisament el nostre treball se centra en les unitats neològiques procedents de mitjans de comunicació orals, tot i que no partim d'una recerca de buidatge exhaustiu. Així, doncs, no pretenem altra cosa que contribuir a radiografiar parcialment l'ús de la llengua catalana durant la primera meitat de l'any 2014 en relació amb la presència als mitjans orals —en especial als televisius— de neologismes de formació culta i de manlleuats d'altres llengües, entre les quals destaca l'anglesa, de manera aclaparadorament majoritària. L'estudi coincideix amb l'any en què celebrem el centenari del primer observatori que la novella tecnologia de l'època permeté constituir per a l'estudi de l'aspecte més tangible dels fets de parla.¹¹

3. LA DIVERSITAT NEOLÒGICA ALS MÈDIA: DELIMITACIÓ DE L'ESTUDI

Els *stress tests* que hauran de superar [...] (Josep Cuní, *8TV*, 22 de maig de 2014, 21.47 h)

Una *distopia* —paraula que encara no trobem al diccionari— és la ficció d'una societat malalta. El contrari, doncs, d'una utopia, que és el relat d'una societat ideal. (Jordi Llavina, *La Vanguardia*, 21 de maig de 2014, p. 26)

L'experiència ens demostra, com hem dit, que una paraula forana arrela i s'aferma en el sistema lingüístic que ens és propi quan reflecteix una realitat —o diu una veritat comprovada— i alhora és útil, per acabar resultant imprescindible, temporalment o de forma indefinida, per als parlants prestataris. Al mateix temps, aquests parlants disposen de mecanismes autòctons i de prou riquesa lèxica patrimonial per a la formació de mots nous per mitjà sobretot de la composició i la derivació cultes.¹² Tenim una mostra de cadascun dels procediments de creació neològica que tractem a les

11. Ens referim al primer laboratori de fonètica experimental de l'Europa meridional, fundat a l'Institut d'Estudis Catalans, en el seu setè any d'existència, per obra de Pere Barnils, pocs mesos abans que Tomás Navarro Tomás comencés a instal·lar el seu al Centro de Estudios Históricos de Madrid (Julià-Muné, 2010). Cal tenir en compte que l'estudi de la neologia en mitjans orals obre una parcel·la de recerca important, que nosaltres no tractarem aquí, relacionada amb les tecnologies de la veu i de la parla (vegeu De Yzaguirre & Pedreño 2010).

12. En aquests casos es parla de neologia formal. Per a més informació sobre terminologia relativa a la neologia, vegeu especialment Cabré & Estopà (2009) i Cabré, Domènech & Estopà (2014).

citacions que encapçalen aquest apartat. És evident que la necessitat manllevadora es posa cada cop més de manifest per l'omnipresència de l'anomenat *globish* (aglutinació acronímica o acronímia de *global English*). Així ho han pogut comprovar bona part dels televidents europeus durant la campanya per a les eleccions al Parlament de la UE del maig de 2014, en concret als debats entre els *Spitzenkandidaten* (*The Economist*, 2014, 24 de maig, p. 28). Aquest terme, a més de referir-se als potencials presidents de la Comissió Europea, il·lustra un neologisme alemany acabat de sortir de l'*euroobrador*, si se'ns permet encunyar un neologisme més, tot fent ús d'un altre dels mecanismes de formació neològica: la composició culta.

Els mèdia orals, bàsicament la ràdio i la televisió, solen pouar la informació de la premsa, necessàriament escrita però cada cop més en format digital, on els neologismes són més abundants i més elaborats, tenint en compte els receptors. Hi influeix la no immediatesa de la necessitat de comprensió del contingut informatiu—exemplificable, posem per cas, amb el recent neologisme de l'anglès *Merkelvellianism*—, a diferència de la comunicació radiofònica i televisiva, on el tipus de llenguatge emprat ha de resultar més accessible. En aquests mitjans, doncs, no seria possible elaborar un text farcit de neologismes com el de «l'era neològica» de Sergi Pàmies (2014) en una de les seves contribucions a *La Vanguardia*.

No oblidem tampoc que la versió escrita amb què compten els mèdia orals, i de la qual parteixen, és el que queda enregistrat a la premsa. Les transcripcions fonètiques o versions preparades per a «antena» són complements a tall de crossa ortoèpica per facilitar-ne l'adaptació oral catalana. De fet, l'adaptació afecta, òbviament, qualsevol llengua que manleva termes forans. Si agafem, per exemple, l'arxiconegut manlleu *e-mail*, observem que ha estat adaptat en català com a «correu electrònic», deixant enrere lloables intents com «correlec» i «cel», entre d'altres. En una primera fase, però, l'ús més habitual era el manlleu directe de l'anglès, la qual cosa va suposar haver-se de plantejar quina era la pronúncia més adequada: [i'mejt], [e'mejt], ['mejt] o ['mejt]. En circumstàncies semblants s'hi han trobat altres llengües tan diferents de la nostra com la xinesa estàndard, coneguda com a mandarí o *putonghuà*, que ha intentat reflectir la pronúncia originària mitjançant el sistema de romanització o conversió a l'alfabet llatí, conegut com a *pinyin* (literalment: «transcripció o escriptura fonètica») grafiant l'expressió com a *yi mei er*. Ara bé, finalment també ha triomfat la versió traduïda, com en català, *youdian*,¹³ que correspon a dos caràcters logogràfics. Per tant, en els casos

13. Observem que les conversions al sistema de romanització *pinyin* són versions destonitzades, suficients per al nostre objectiu, malgrat que el *putonghuà* sigui una llengua tonal. D'altra banda, hem adaptat aquests dos termes com a mots oxítons en català.

en què no triomfi la versió traduïda, no es pot deixar a la improvisació la pronúncia de les formes neològiques, especialment les manllevades, però no exclusivament. La manca d'uns criteris ortoèpics ben definits i la diversitat fònica dels parlants, siguin professionals dels mèdia o no, genera la necessitat de regular i sistematitzar l'adaptació fònica d'algunes unitats neològiques (Creus & Julià-Muné 2010).

Tot seguit ens fixarem en la diversitat dels neologismes que tractarem en aquest estudi tot exposant-ne la tipologia.

3.1 LÈXIC MANLLEVAT D'ALTRES IDIOMES

Fa temps que ja disposem d'un abundant cabal de termes manllevats, totalment adaptats i arrelats, però cada dia ens n'arriben de nous. La immensa majoria, provinents de l'anglès, ja ens resulten quasi tan familiars com el vocabulari autòcton, amb el qual coexisteixen tant en ortografia originària, o catalanitzada en la majoria de casos, com en pronúncia adaptada, ara ja en tots els casos (*boom, clàxon, eslògan, estrès, gag, ionqui, míting, càsting, rànquing, zàping, rock, whisky; corrida; sarau; txapela; mallot, suflé; espagueti, paparazzi; xucrut; vodka, gulag; sari, burca, xerpa; gihad/jihad, intifada; harakiri, sake, tsunami; taitxí...*) o bé es troben en procés d'assimilació (*thriller, premier, establishment, kleenex; rentrée; sushi, geisha...*).¹⁴ A continuació veurem la doble via amb què creiem que s'han de tractar els manlleus.

3.1.1 El manlleu intacte

Considerem un manlleu intacte el neologisme que ha conservat l'ortografia originària. Des del punt de vista fonètic, aquest tipus permet dues menes d'adaptació: la paragràfica (Pg) i la parafònica (Pf). La primera parteix de l'ortografia originària pronunciada a la catalana, poc aconsellable, i la segona s'adapta partint de la pronúncia originària, tot i que els sons emprats cal que pertanyin a l'inventari fònic català, a fi que siguin prou familiars per no ser víctimes de la pedanteria ni de la ignorància. Vegem-ne alguns exemples recollits dels mèdia, amb indicació de la pronúncia adaptada en català central, que només en el primer cas pot oferir certa dificultat:

14. Senyalats amb asterisc al corpus lexicogràfic de referència (*GDLC* o *diccionari.cat*), però no inclosos al diccionari normatiu de l'IEC (*DIEC2*).

- *casting couch* (procés de càsting mitjançant favors sexuals)
 Adaptació Pg: [ˌkɑstɪŋ ˈkɔwtʃ] Adaptació Pf: [ˌkɑstɪŋ ˈkɑwtʃ]
- directius *business friendly* (familiaritzats amb l'entorn dels negocis)
 Adaptació: [ˌbɪznəs ˈfrɛntɪ]
- eliminar l'*spam*... i posar-se les *google glasses*
 Adaptació: [əsˈpɑm] [ˌɡuːɹət ˈɹʌsəs]
- entrar en el negoci de música en línia per *streaming* (sense descàrrega)
 Adaptació: [əsˈtrɪmɪŋ]
- les empreses solen dur a terme *splits* (divisions de títols)
 Adaptació: [əsˈplɪts]
- l'*extra time* de 30 minuts (la pròrroga, en un partit de futbol decisiu)
 Adaptació: [ˌeːkstrə ˈtɑɪm]

3.1.2 El manlleu traduït i/o adaptat

De vegades les llengües receptores d'un manlleu introdueixen canvis ortogràfics o bé opten per traduir-lo, procés que sovint genera un calc. Un cas paradigmàtic de manlleu adaptat en el passat, però d'una gran creativitat en la llengua originària encara avui, és el terme anglès *goal*, que té tres significats bàsics: 1. 'porteria', 2. 'l'acció de fer entrar la pilota a la porteria', 3. 'objectiu'. En català n'hem manllevat les dues primeres accepcions. Per exemple, l'expressió *a penalty goal* ('gol de càstig', esdevingut «penal» en català), correspon a la segona, talment com s'esdevé amb *goal line*, un sistema per saber instantàniament si una pilota ha entrat o no en la «línia de gol». En aquest cas es produiria una ampliació de significat, per la qual cosa parlariem d'un neologisme semàntic. Així, doncs, la neologia per manlleu també suposa ampliar i renovar el vocabulari d'una llengua, especialment en àmbits com l'esportiu, on és un procés molt habitual, com ens ha recordat recentment el mestre-creador del neolèxic esportiu: Joaquim M. Puyal (2012).

Com a exemples d'adaptació, el projecte europeu Graphene Flagship ens ha permès confirmar el *grafè* (< ang. *graphene*) com un material més resistent que l'acer, més transparent que el cristall i millor conductor elèctric que el coure, que ha creat enormes expectatives en el gran i revolucionari futur tecnològic que encara ens espera. Igualment, en boca de Brett Steenberger i del seu traductor-intèrpret (*La Vanguardia*, 9-6-14, p. 72) hem llegit/sentit que «l'estrès pot convertir-se en motivació. L'ansietat, la depressió, la ràbia són símptomes de *distress* (estrès continuat)» (< ang. *distress*).

3.2 LÈXIC FORMAT PER COMPOSICIÓ I DERIVACIÓ CULTES

Respecte als neologismes de base culta, mitjançant formes afixades d'origen grecollatí, per una banda, estem avesats a termes com ara: *internauta*, *trilema* i *catalanofòbia* i, especialment, *pancatalanisme*, *panarabisme*, *pangermanisme*; *eurodiputat*, *eurocentrisme*, *eurocomunisme*, *eurobò*, *eurocrèdit*, *euròcrata*, *euroescèptic...* i també *cibercafé*, *ciberespai*, *cibernauta...*, tots ells inclosos als corpus lexicogràfics de referència (*GDLCi/o DIEC2*). Per l'altra, s'acumula un gavadal de nous termes de formació similar pel fet de viure immersos en la política continental i en l'espai digital comunicatiu global, com ara la nova *eurocambra* que tard o d'hora haurà de discutir les diverses modalitats del *ciberkrim*, per esmentar tan sols un parell de neologismes en ús des de fa un cert temps. Així disposem també de moviments *pannacionals* i d'abast continental: *panasianisme*, institucions *paneuropees...* que requereixen una nova *geoestratègia* global. Recentment, quan encara no s'ha extingit el ressò de l'*eurocuria* per decidir els nous dirigents euròcrates, s'ha revifat l'*eurofòbia*, posada de manifest pel cada cop més *eurodistant* Regne Unit i per l'*eurorebuig* francès. També el *ciber-* domina entre l'espai real i el virtual (del grec clàssic *kyber-nao* 'governar', que ens ha arribat per via de l'anglès *cyber*), de manera que trobem habitual que ens parlin de les *ciberamenaces* provinents del *ciberespionatge* omnipresent entre les dues primeres potències econòmiques del planeta. I, és clar, s'haurà de respondre amb el seu propi pla de *ciberatac* a objectius indicats pels grups de *ciberseguretat* de les dues potències, a fi de combatre el *ciberdelicte* de la nova guerra silenciosa, ja coneguda com a *ciberguerra*.

Probablement, davant la majoria dels neologismes que acabem d'esmentar, qualsevol parlant en deduiria el significat, o bé fins i tot s'atreveria a crear neologismes per analogia.¹⁵ Ara bé, la composició i derivació de base culta de vegades provoca formes poc ortodoxes.¹⁶ Es tracta d'usos poc apropiats o, més aviat, recargolats, però molt reeixits, com ara el terme *austericidi* (victimització per mitjà de l'austeritat, ja que l'austeritat se sofreix en comptes d'eliminar-se). En realitat es tractaria de

15. Tal com assenyala Estopà (2010), l'analogia és freqüent com a mecanisme que actua en la neologia semàntica o de sentit, que consisteix a donar un significat nou a una paraula (p. 34). Afegeix, a més, que l'analogia és un dels procediments més usats en llengües de societats poc tecnològitzades per crear mots nous referents a realitats culturals foranes (en aimara, l'*avió* s'anomena *latajamach'i* (lit. 'ocell de llauna'); en sango, el *cursor* el coneixen com a *cuca de llum*) (p. 34).

16. Malgrat tot, també n'hem recollit algun exemple que correspondria clarament a un tipus de neologia estilística: [...] *escalofritos*, *aguasiestas* (TV3, 10-4-14, *Crackcòvia*). Es tractaria de formes compostes generades per analogia amb els corresponents mots castellans *escalofríos* i *aguafiestas*.

*proausteritat, d'una actitud *proausteritacista o més aviat d'un *benestaricidi. I, doncs, podríem referir-nos-hi com a paracomposició culta per tractar-se d'un cas excepcional de composició.

3.3 L'HIBRIDISME: CONVERGÈNCIA DE PROCESSOS

Els processos de formació de neologismes per manlleu i de base culta no són excloents. Disposem de manlleus de composició culta que ens han arribat en versió original (*hackergate*, *europhoria*, *whatsappitis*...) i que augmenten la capacitat comunicativa de l'enunciat. En trobem altres exemples a: l'*europanto*, terme festiu inventat al tombant del segle per un traductor i narrador italià, per paral·lelisme amb l'esperanto; la *Modinomics* —conegut també com a *Modi wave*— del nou primer ministre indi, abnegat defensor de l'hindi i l'hinduisme, encunyat a imatge i semblança del terme *Abenomics* per designar el programa econòmic del primer ministre japonès Shinzo Abe; la *zapdicació* (aglutinació o acronímia d'un manlleu catalanitzat *zàping* i un terme d'actualitat: l'*abdicació reial*); *birriopics* (acronímia del castellanisme *birria* i el terme anglès *biopic*: film sobre la vida d'una persona).

L'hibridisme neològic, és a dir, la convergència de dos processos de formació de neologismes, s'estén també a altres casos en què des del punt de vista de l'anàlisi formal es poden considerar exemples d'acronímia, abreviacions o habilitació onomàstica, però que si ens remetem a l'origen del mot, ens adonem que es tracta de formes manllevades.¹⁷ És el cas de: un *SUV* (*sport utility vehicle*) o *crossover* en el món automobilístic, un *MOOC* (*massive open online course*); una *biotec* (per empresa biotec(nològica); o *Chrome(book)* (el sistema operatiu de Google).

17. Certament, el concepte d'hibridisme podríem dir que és transversal i afecta qualsevol llengua (veg. Kortas 2009 per a alguns exemples del francès contemporani i per a una proposta classificatòria de l'hibridisme lèxic). En el nostre cas interpretem aquesta transversalitat en el sentit que les unitats neològiques híbrides són freqüents amb independència dels mecanismes de formació que intervenen a l'hora de crear el nou mot. A més dels casos esmentats, en podem trobar més exemples en unitats en què s'han aplicat mecanismes de composició (ex. *nomofòbia*), sintagmació (ex. *administrador/la de webs*, extret de Montané 2010: 145) o siglació (*llenguatge HTML*, adaptat de l'exemple en francès que dona Mas (2001: 34), en què el sistema d'estructura híbrida [nom + sigla] afegeix redundància —HTML ja és *per se* un tipus de llenguatge— a la unitat neològica resultant), per exemplificar-ne només alguns.

4. DETECCIÓ, RECOPILOCACIÓ DEL CORPUS I ANÀLISI DE LES DADES

La detecció de neologismes quan es parteix d'un referent oral acostuma a ser més difícil que quan la font és un text escrit. Així, per exemple, en els observatoris de neologia, que per al buidatge de la d'origen gràfic solen treballar amb sistemes automàtics d'extracció de dades, quan es tracta de textos orals han de recórrer sovint a l'extracció manual. Les noves tecnologies de tractament de la llengua oral encara no permeten fer una extracció automàtica o semiautomàtica en uns percentatges òptims de detecció. Aquest és un dels problemes amb què han topat durant molt de temps a l'Observatori de Neologia de l'IULA (Domènech & Estopà 2009: 46), que a casa nostra és el capdavanter en recerca d'aquest tipus. Un problema similar és aquell amb què es troba qualsevol oient que capta les unitats neològiques a través dels mitjans de comunicació, tot i que també val a dir que l'accés a la informació en línia n'ha facilitat la detecció. De fet, en molts casos s'ha passat de la detecció immediata, que en altres temps era l'única possible, a la detecció diferida, que és la que possibiliten la pràcticament totalitat de programes de televisió i ràdio que es poden escoltar i visionar de forma virtual. Tanmateix, més enllà de la detecció auditiva també s'ha de tenir present que els mitjans de comunicació oral i audiovisual aporten informació addicional que facilita la identificació de les paraules noves. Ens referim al que des de les propostes d'anàlisi que desenvolupen a l'OBNEO anomenen *marques meta-lingüístiques* (Domènech, Estopà & Mayoral 2007: 136; Domènech & Estopà 2009: 48). Es tracta de comentaris explícits sobre el neologisme, canvis d'actitud que mostra l'emissor o variacions en el to de la veu i la gesticulació de la persona que empra el neologisme, sovint amb finalitats molt controlades: l'humor, la ironia o l'esnobisme.

Tal com dèiem en l'apartat introductori, ens proposem analitzar alguns dels neologismes recollits recentment del mitjà televisiu que ens poden ajudar a establir una classificació tipològica i alhora unes tendències en relació amb els neologismes per manlleu i els de formació culta. Òbviament, des de recerques més sistematitzades caldrà anar completant aquest corpus. En el nostre partim d'una mostra prou diversa tant pel que fa a mitjans de comunicació com a tipus de programació.

Taula I. Fonts de les emissions televisives estudiades

Canal	Programació				
	TV3	<i>Els matins</i> (Tertúlia)	<i>Telenotícies</i> <i>migdia</i>	<i>Telenotícies nit</i>	(Informació esportiva)
3/24			Notícies	Tertúlia	Notícies
8tv	<i>Arucitys</i>	<i>8 al dia</i> (Entrevistes)	<i>8 al dia</i> (Esports)	<i>8 al dia</i> (Noticiari)	<i>8 al dia</i> (Tertúlia)
Lleida TV			Notícies	<i>Lleida al dia</i> (Tertúlia)	Esports
Digital (en diferit)			Entrevistes		

4.1 MANLLEUS

En el total d'unitats recollides destaca la preponderància, com hem indicat, dels procedents de l'anglès, molt per damunt dels provinents de la resta de llengües detectades: espanyol, francès, italià, rus, àrab, basc, japonès i xinès. En termes generals, s'observa que els neologismes són més freqüents en programes poc planificats o més espontanis, que no estan sotmesos —o ho estan poc— ni a la correcció ni a l'assessorament lingüístics: tertúlies i programes esportius. En aquests àmbits predomina el vocabulari relacionat amb l'economia, la política i, òbviament, l'esport. Aquest continua sent un dels camps més productius per als manlleus de vocabulari específic. Pel que fa als recollits en programes com ara telenotícies i algun anunci publicitari, s'observa que són manlleus que fa temps que s'utilitzen: *lowcost*, *ihadistes/gihadistes*, *trending topic*, *déjà vu...* o bé constitueixen marques identitàries comercials (*Summer Time*, en concret, s'identifica amb el Corte Inglés). Respecte a la pronúncia, les adaptacions parafòniques solen aplicar-se amb regularitat sempre que el terme correspongui a vocabulari bàsic anglès i el mot en qüestió gaudeixi d'un ús sovintejat entre nosaltres com a manlleu. Només en alguns casos es cometten errors amb alguna metàtesi (intercanvi de sons) o imprecisió fònica per desconeixement de la pronúncia originària, tot i que no cal reproduir-la, però sí acostar-s'hi com en tota adaptació parafònica. En llengües menys properes a la nostra es detecta que sovint les pronúncies estan interferides per la d'altres llengües que ens resulten més familiars, com l'espanyol o l'anglès.

Tot seguit donem la relació dels manlleus agrupats per llengües i en ordre cronològic. Entre claudàtors hem inclòs alguna explicació per facilitar-ne la comprensió.

Anglès

Com es veu, la majoria dels casos, aplicant els criteris de classificació que hem esmentat anteriorment, corresponen a manlleus intactes, és a dir, no adaptats ni traduïts.

- (1) L'Espanol es fa *hipster* [ang. 'persona que sempre està a la moda'] (TV3, 21-10-13, *Crackòvia*)
- (2) *selfie* (TV3, 4-3-14, *Els matins*)
- (3) La UE acota els *drons* i compromet un projecte català [ang. 'vehicle aeri no tripulat'] (TV3, 9-3-14, *Telenotícies*)
- (4) *runner* [ang. per 'corredor'] (8tv, 14-4-14, tertúlia)
- (5) Reportatge sobre mones *lowcost* [ang. per 'de baix preu'] (TV3, 19-4-14, *Telenotícies*)
- (6) Ha donat lloc a l'aparició de noms com el *phubbing*, l'acte de relegar a qui ens acompanya i prestar més atenció a l'*smartphone*. [Aglutinació o *blending* de l'ang. *phone* 'telèfon' + *snubbing* 'menyspreu'] (3/24, 21-4-14, notícies)
- (7) Han confiscat 960 grams d'*speed* [ang: *speed* 'velocitat', com a resultat de la sobreexcitació per l'aparent augment d'energia] (3/24, 22-4-14, notícies)
- (8) *bullying* [ang. per 'assetjament escolar'] (8tv, 24-4-14, tertúlia)
- (9) *springbreak* a Calella (1-4 de maig de 2014) (8tv, 2-5-14, tertúlia)
- (10) Els *e-cigs* són encara ara relativament nous [ang. 'cigarrets electrònics'] (TV3, 12-5-14, *Els matins*)
- (11) *brainstorming* [ang. per 'pluja d'idees'] (TV3, 14-5-14, tertúlia)
- (12) *blogger* [ang. per 'escriptor d'un blog a Internet'] (TV3, 14-5-14, tertúlia)
- (13) *final four* [ang. 'quatre finalistes'] (TV3, 15-5-14, esports)
- (14) *play off* [ang. per 'eliminació per tandes'] (TV3, 15-5-14, esports)
- (15) *roaming* [ang. *roam* 'vagar' > 'moure's sense perdre cobertura en la comunicació sense fils'] (TV3, 16-5-14, Debat)
- (16) Un noi de 20 anys acusat per haver publicat un *tweet/tuit* amenaçador (3/24, 17-5-14, notícies)
- (17) *trending topic* [ang. per 'tema corrent / del moment'] (8tv, 17-5-14, tertúlia)
- (18) La reorganització de moviments *anti-establishment* [ang. per 'moviments antisistema'] (TV3, 18-5-14, *Telenotícies*)
- (19) *hooligan* [ang. 'fans/seguidors futbolers vandàlics', a partir de la família irlandesa Hooligan del conte *Funny Folks*] (TV3, 18-5-14, tertúlia)
- (20) *bat trick* [ang. joc de mans, per 'triplet'] (TV3, 18-5-14, esports)
- (21) *friki* (TV3, 19-5-14, concurs)
- (22) *reality* [ang. per 'concurs televisiu'] (8tv, 19-5-14, tertúlia)
- (23) *spoiler* [ang. per 'aixafaguitarres'] (TV3, 19-5-14, sèrie)

- (24) *stress tests* (stess trests)¹⁸ (8tv, 22-5-14, tertúlia)
- (25) *fab lab* [ang. abreviació acronímica per «fabrication laboratory»: ‘creació d’objectes físics que agrupa màquines controlades per ordinador’] (TV3, 23-5-14, *Telenotícies migdia*)
- (26) *food sharing* (Canal 3/24, 25-5-14, notícies)
- (27) *background* (8tv, 25-5-14, tertúlia)
- (28) *Summer Time* al Corte Inglés (8tv, 29-5-14, anunci)
- (29) rock i *hip hop* (8tv, 29-5-14, tertúlia)
- (30) *hashtag* (8tv, 29-5-14, tertúlia)
- (31) L’abdicació del rei ha esdevingut *trending topic* mundial (TV3, 2-6-14, *Telenotícies*)
- (32) Uns turistes es feien unes *selfies*, aquests autoretrats que estan tant de moda (8tv, 2-6-14, notícies)
- (33) *grafè* (< ang. *graphene*) (3/24, 7-6-14, notícies)
- (34) *pit lane*, *pit stop*, carril de *boxes*, entrar al *box*, a la zona de *boxes*, *safety* (car), *paddock* (TV3, 8-6-14, Grand Prix de Fórmula 1, Canadà)
- (35) Aplicar les teories del *Big Bang* (8tv, 9-6-14, tertúlia)
- (36) Fer de *lobi*... cap visible dels *lobis* (8tv, 9-6-14, tertúlia)
- (37) Barcelona/Mercabarna, *hub* alimentari de la Mediterrània (8tv, 10-6-14, tertúlia)
- (38) La línia 9 del metro té una estació *in the middle of nowhere* (8tv, 13-6-14, tertúlia)

En la relació d’exemples d’altres llengües, observem que es tracta de neologismes ja bastant desgastats per l’ús, que no gaudeixen del grau d’innovació dels procedents de l’anglès. Molts d’aquests s’usen pel seu valor efectista, com ara *manirrotos*, *paparazzi*... A més a més, alguns dels exemples mostren com han estat adaptats segons els processos morfològics o sintàctics de la llengua receptora: per exemple l’ús com a substantiu de *manirrotos* i *déjà vu*; com a adjectius de *molotov*, *borroka*; com a verb de *grimalditza*.

Espanyol

- (39) *escrache* (8tv, 22-5-14, tertúlia)
- (40) Els *manirrotos* del sud (8tv, 29-5-14, entrevista)
- (41) La *dictadura del proletariado*... com si fos el *becerro de oro* (8tv, 9-6-14, tertúlia)
- (42) No es pot presentar a *palo seco* (8tv, 9-6-14, tertúlia)

Francès

- (43) *va de soi* [fr. ‘donar per fet’] (8tv, 3-6-14, tertúlia)
- (44) És un *déjà vu* [fr. ‘prou conegut’] (TV3, 15-6-14, *Telenotícies*)

18. En el fet de parla real fou pronunciat [æstəs 'trests], *slip of the tongue*, repetit amb un segon intent de resultat idèntic i materialitzat en una metàtesi, fet que manifesta la vulnerabilitat de tot *homo loquens* per més presentador i comunicador estel·lar que sigui.

Italià

- (45) *Grimalditza* les teves vacances a Sardenya: condueix, navega, descobreix i estalvia (campanya publicitària arreu dels mèdia) (TV3, 30-4-14, anunci)
(46) *paparazzi* [it. per 'assetjadors fotogràfics'] (8tv, 19-5-14, tertúlia)

Rus

- (47) *troika* [rus per 'trio governant', manlleu ja adaptat, però amb canvi semàntic: trineu amb tres cavalls en paral·lel > govern estatal de tres mandataris > trio d'organismes que regeixen l'Eurozona] (TV3, 18-5-14, tertúlia)
(48) Jo no sé fer còctels *molotov*, però ells deuen tenir experts (8tv, 28-5-14, tertúlia)
(49) En fan responsable el *Kremlin* (8tv, 9-6-14, tertúlia)

Àrab

- (50) L'atac dels *gihadistes/jihadistes* (8tv, 11-6-14, notícies)

Basc

- (51) La parafernàlia *borroka* [...] *borrokes* violents (8tv, 30-5-14, tertúlia)

Japonès

- (52) *shakuhachi* [jap. per 'flauta japonesa'] (TV3, 30-4-14, concurs)
(53) *sushi* (joc de paraules: Susi) (8tv, 29-5-14, anunci)

Xinès estàndard

- (54) Concilia l'*yin* i el *yang* amb terrorífica harmonia (8tv, 29-5-14, tertúlia)

4.2 BASE CULTA

Els manlleus de base culta responen sobretot a dos processos morfològics molt freqüents en la neologia formal com són l'afixació i la composició. Com era previsible, en el cas de l'afixació tots els exemples corresponen a mots prefixats, atès que la formació culta es manifesta més en aquest procés afixal. Es tracta, a més, de prefixos molt productius des del punt de vista de la creació de nous mots: *hiper-*, *tri-*, *anti-* o *super-*. Vegem-ne la relació següent i la classificació de la taula 2.

Afixació

- (55) El turista xinès: desitjat, *hiperconnectat* i exigent (TV3, 11-4-14, *Telenotícies*)
- (56) El *tricampió* de Fórmula 1 J. B. mor als 88 anys (TV3, 22-4-14, esports)
- (57) Mirada *antidiscriminatòria* (8tv, 16-5-14, tertúlia)
- (58) *superheroïna* (8tv, 19-5-14, tertúlia)
- (59) *superexplosió* (a la superfície del Sol) (TV3, 2-6-14, *Telenotícies*)

En relació amb la composició culta, una part dels exemples corresponen a formes prefixades del grec (*mega-*, *macro-*, *auto-* i *tele-*). En d'altres casos es tracta de lexemes d'arrel clàssica també com *sino-*, *urno-* i *euro-*. Aquest darrer és sens dubte el més productiu de tots, juntament amb *ciber-* del qual no hem recollit mostres en els mitjans orals però sí a la premsa. Un cas especial de la relació següent seria el del mot *austericidi* (veg. l'explicació a l'apartat 3.2).

Composició culta

- (60) *urnofòbia* (8tv, 23-3-14, tertúlia)
- (61) La *Bullipèdia*, el nou projecte de Ferran Adrià serà una realitat el 2016 (TV3, 1-4-14, *Telenotícies*)
- (62) Les constants retallades per part del Govern únicament provoquen un procés de *retroalimentació*: com més aturats, menys beneficis econòmics (3/24, 14-5-14, notícies)
- (63) *autogol* (TV3, 19-5-14, esports)
- (64) *teletúlia* (8tv, 19-5-14, tertúlia)
- (65) El *macrocomplex* de BCN World (8tv, TV3, 30-5-14, notícies)
- (66) La *megaflamarada* [...] la *megaexplosió*... (a la superfície del Sol) (TV3, 2-6-14, *Telenotícies*)
- (67) Xifres *macroeconòmiques* (8tv, 2-6-14, tertúlia)
- (68) El grau *sinohispànic* conjunt amb una universitat xinesa (Lleida TV, 4-6-14, notícies)
- (69) *euroescepticisme* (TV3, 6-5-14, *Telenotícies*)
- (70) Des de començament de mes l'*euribor* suma vuit jornades de descens enfront de les dues a l'alça [ang. per siglació-acronímia de l'abreviació: *Euro Interbank Offer Rat*] (3/24, 17-5-14, notícies)
- (71) *eurofòbia* (TV3, 20-5-14, *Telenotícies*)
- (72) *eurozona* (8tv, 29-5-14, entrevista)
- (73) *austericidi* (8tv, 23-5-14, entrevista)

Taula 2. Neologisme de creació culta

Tipus >	Afixació	Composició culta		
TV	<i>superexplosió</i> <i>hiperconnectat</i> <i>antidiscriminatòria</i> <i>superheroïna</i> <i>tricampió</i>	<i>macrocomplex</i> <i>macroeconòmic</i> <i>megaflamarada</i> <i>megaexplosió</i> <i>retroalimentació</i> <i>sinohispànic</i> <i>Bullipèdia</i> <i>urnofòbia</i> <i>autogol</i> <i>teletúlia</i>	<i>eurozona</i> <i>euroescepticisme</i> <i>eurofòbia</i> <i>euribor</i>	<i>austericidi</i>

4.3 HÍBRIDS

Tal com ja hem comentat anteriorment, l'hibridisme permet exemplificar neologismes que són alhora manlleus i mots de formació culta. La llengua d'origen sol ser, com no podia ser altrament, l'anglès (el *globish*). Constatem que hi intervenen els processos d'afixació i els de composició així com l'habilitació de noms propis (veg. la taula 3). A més, la neologia híbrida permet encunyar termes de gran efectivitat comunicativa, des del vessant persuasiu fins al festiu, amb un clar impacte pragmàtic en el mitjà televisiu. Vegem-ne una mostra a continuació:

- (74) Samsung Espanya elimina el català dels seus *smartphones* Android [ang. 'telèfon intel·ligent pel fet d'incorporar prestacions d'ordinador personal'] (TV3, 10-1-14, *Els matins*)
- (75) El *bitcoin* entra en crisi [ang. 'moneda virtual': *bit* + *coin*] (TV3, 26-2-14, *Telenotícies*)
- (76) Avui dia no cal ni la trucada per telèfon, n'hi ha prou de *whatsappejar* [manlleu ang. + sufixació: 'utilitza l'aplicació de Whatsapp'] (8tv, 6-5-14, tertúlia)
- (77) Augmenten els casos de *nomofòbia* [manlleu ang. *nomophobia* / composició: 'aversió a quedar-se fora del que és habitual/usual/normatiu' < gr. *nómos*) o 'por d'estar incomunicat, majoritàriament a quedar-se sense mòbil'] (8tv, 19-5-14, tertúlia)
- (78) *Jeanologia* [empresa tèxtil valenciana] rep el Premi Internacionalització 2014 (TV3, 22-5-14, *Telenotícies*)
- (79) És l'Ília una *superwoman*? (TV3, 22-5-14, tertúlia)
- (80) Director de *Playmedia* [projecte finançat per Carlos Slim per a l'església catòlica mexicana] (8tv, 29-5-14, tertúlia)

Taula 3. Neologismes de formació híbrida
(el parèntesi indica que s'ha classificat com a manlleu)

Tipus > Mitjà	Afixació <i>globish</i>	Composició culta <i>globish</i>	Composició <i>globish</i>
TV	<i>superwoman</i> <i>whatsappejar</i>	<i>Playmedia</i> <i>Jeanologia</i> <i>nomofòbia</i>	<i>bitcoin</i> (<i>smartphone</i>)

5. CONCLUSIONS

SÒC[RATES]: ¿No saps, home feliç, que els noms primitius de les coses han estat com sepultats pels qui hi volien donar un to solemne, llevant i afegint lletres per motius d'eufonia, i girant-los de tot arreu, tant per l'afany d'embellir-los com per efecte del temps?

PLATÓ, *Cràtil* (1952 [c. 385 aC]: 87

SÒC[RATES]: Així, doncs, saber de quina manera cal aprendre o descobrir les coses que són, potser supera la meua capacitat i la teva. Acontentem-nos de convenir que no és pas dels noms, sinó de les coses en elles mateixes que ho cal aprendre i cercar, molt més que no pas dels noms.

PLATÓ, *Cràtil* (1952 [c. 385 aC]: 120

Els humans tenim la necessitat o el costum de *nomenar* —en el sentit més directe de l'ètim llatí: 'posar nom'— els objectes o les realitats que ens envolten. Fet i debatut, però, com hem vist en els diàlegs del vell mestre Sòcrates amb els seus deixebles Hermògenes i Cràtil, respectivament, la humanitat ja fa mil·lennis que reflexiona sobre l'exercici de posar noms a les «coses». Un cop anomenada la «cosa» en la nostra comunitat lingüística, la denominació en qüestió pot evolucionar progressivament i fins i tot ser «exportada» a altres sistemes lingüístics, que adoptaran la nova etiqueta.

Sovint, si l'objecte, el concepte o el fenomen és tan novell i engrescador que s'estén arreu, la denominació va lligada a l'expressió o al nom originaris de la comunitat lingüística dominant, que sol ser la més avançada i innovadora. I òbviament a la segona dècada del segle XXI aquesta és la d'expressió anglesa, en concret el *globish*. Generalment i per raons diverses, les comunitats prestatàries no s'amoïnen gaire per

trobar un equivalent que encaixi més en el seu sistema propi. Al capdavant, el que interessa és la comprensió generalitzada —ara en diríem «global»— del fet o objecte designat, de manera que la intercomunicació sigui com més pragmàtica millor. I el mitjà televisiu, lligat a la gran capacitat d'Internet i a les creixents xarxes socials, constitueix un terreny adobat per rebre, difondre i recrear mots nous que ens permetin continuar connectats al món.

Justament un mitjà de comunicació oral, concretament la televisió, ha estat el nostre banc de dades per exposar la tipologia i les característiques de dos dels recursos neològics als quals els parlants recorrem sovint: la neologia per manlleu i la de base culta. Hem pogut comprovar que, malgrat la presència d'unitats neològiques en qualsevol format televisiu, abunden més en aquells programes amb menys control lingüístic, on el grau d'espontaneïtat és major. L'especificitat del medi oral, a més, obre una interessant perspectiva d'anàlisi com és l'adaptació fònica dels neologismes, especialment els que manllevem d'altres llengües. Quant a l'estudi de les mostres recollides, d'una banda, hem pogut constatar com davant de formes manllevades, fonamentalment de l'anglès, els parlants catalans hem optat prioritàriament per usar els mots en la forma originària —el que hem anomenat manlleu intacte— en detriment de formes adaptades o traduïdes a la nostra llengua, que no sempre triomfen, si per triomf entenem que són usades majoritàriament per la nostra comunitat de parla. També hem comprovat que hi ha camps molt fèrtils per a la introducció de neologismes per manlleu com són la tecnologia i l'esport. D'altra banda, en relació amb els neologismes de base culta, hem detectat un predomini del procés de composició per sobre del d'afixació, concretat aquest sobretot en exemples de prefixació. La major productivitat dels neologismes de base culta està lligada a formes com *euro-* o *ciber-*. Tanmateix, ja hem esmentat que de vegades la classificació de neologismes ens duu a un hibridisme neològic que afegeix encara més interès a aquest tipus d'unitats: paraules noves amb data indefinida de caducitat.

IMMA CREUS & JOAN JULIÀ-MUNÉ
Universitat de Lleida
icreus@filcat.udl.cat
jjulia@filcat.udl.cat

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ÁLVAREZ DE MIRANDA, P. (2008) «Neología y pérdida léxica», dins E. de Miguel (ed.), *Panorama de la lexicología*, Barcelona, Ariel, pp. 133-158.
- ASOCIACIÓN DE ACADEMIAS DE LA LENGUA ESPAÑOLA (2010) *Diccionario de americanismos*, Madrid, Santillana.
- CABRÉ, M. T. (1989) «La neologia efímera», dins *Miscel·lània Joan Bastardas 1*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pp. 37-58.
- (2002) «La neologia efímera», dins M. T. Cabré, J. Freixa & E. Solé (eds.), *Lèxic i neologia*, Barcelona, Observatori de Neologia, Institut de Lingüística Aplicada, Universitat Pompeu Fabra, pp. 13-28.
- CABRÉ, M. T. & R. ESTOPÀ, eds. (2009) *Les paraules noves. Criteris per detectar i mesurar els neologismes*, Vic/Barcelona, Eumo / Universitat Pompeu Fabra.
- CABRÉ, M. T., O. DOMÈNECH & R. ESTOPÀ, eds. (2014) *Mots nous en català: una panoràmica goeolctal*, Amsterdam, John Benjamins.
- CREUS, I. & J. JULIÀ-MUNÉ (2010) «L'adaptació fònica dels neologismes per manlleu en català», dins *I Congrés Internacional de Neologia a les llengües romàniques* (Barcelona, 7-10 de maig de 2008), pp. 347-360.
- DE YZAGUIRRE, L. & E. PEDREÑO (2010) «Neologia en els corpus orals: expectatives des de la perspectiva del català», dins *I Congrés Internacional de Neologia a les llengües romàniques* (Barcelona, 7-10 de maig de 2008), pp. 217-226.
- DIEC2 = INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, *Diccionari de la llengua catalana*, Barcelona, Edicions 62 / Enciclopèdia Catalana [En línia: <<http://dlc.iec.cat/index.html>>.]
- DOMÈNECH, O., R. ESTOPÀ & C. MAYORAL (2007) «Neologia lèxica i mitjans de comunicació orals», dins M. Sadurní, M. T. Cabré, F. Feliu, N. Iglésias & D. Prats (eds.), *Actes del 13è Col·loqui de l'AILLC* (Universitat de Girona, 8-13 de setembre de 2003), vol. II, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pp. 131-141.
- DOMÈNECH BAGARIA, O. & R. ESTOPÀ BAGOT (2009) «La neología en textos orales», *Revista de Investigación Lingüística*, 12, pp. 39-64.
- DRAE = REAL ACADEMIA ESPAÑOLA, *Diccionario de la lengua española*, Madrid, Espasa-Calpe. [En línia: <<http://buscon.rae.es/draeI/>>.]
- ÉSADIR = El portal lingüístic de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals [en línia: <<http://esadir.cat/>>].
- ESTOPÀ, R. (2010) «La neologia especialitzada, repte constant per al mediador lingüístic», dins E. Coromina & Josep M. Mestres (eds.), *Aspectes de terminologia, neologia i traducció*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, pp. 15-39.

- FAURA, N. (2007) «El criteri lexicogràfic per a la identificació dels neologismes i els corpus d'exclusió», dins M. Lorente, R. Estopà, J. Freixa, J. Martí & C. Tebé (eds.), *Estudis de lingüística i de lingüística aplicada en honor de M. Teresa Cabré Castellví. Volum 2: De deixebles*, Barcelona, Institut Universitari de Lingüística Aplicada, Universitat Pompeu Fabra, pp. 277-282.
- FUNDACIÓN DEL ESPAÑOL URGENTE [en línia: <<http://www.fundeu.es/>>].
- GDLC = *Gran diccionari de la llengua catalana*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana. [En línia: <<http://www.diccionari.cat/>>.]
- GUILBERT, L. (1975) *La créativité lexicale*, París, Larousse.
- JULIÀ-MUNÉ, J. (2010) «Sendas paralelas en torno a las ciencias fonéticas: Tomás Navarro (1884-1979) y Pere Barnils (1882-1933)», dins *Congreso Internacional JAE 100. Centenario de la Junta de Ampliación de Estudios* (Madrid, 4-6 de febrer de 2008), Madrid, Consejo Superior de Investigaciones Científicas, pp. 102-129.
- KORTAS, J. (2009) «Les hybrides lexicaux en français contemporain: délimitation du concept», *Meta: journal des traducteurs*, 54, 3, pp. 533-550.
- MAS, G. (2001) «La terminologia de la societat de la informació», *Llengua i Ús*, 20, pp. 27-40.
- MONTANÉ, M. A. (2010) «Mecanismes d'actualització del lèxic: com poden influir en la implantació de la terminologia en català?», dins E. Coromina & Josep M. Mestres (eds.), *Aspectes de terminologia, neologia i traducció*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, pp. 133-151.
- OBSERVATORI DE NEOLOGIA [en línia: <<http://obneo.iula.upf.edu/bobneo/index.php>>].
- PÀMIÉS, S. (2014) «L'era neològica», *La Vanguardia* (14.3.2014).
- PLA NUALART, A. (2013) «“Escrache” o escarni?», *Ara* (30-3-2013). [En línia: <http://www.ara.cat/premium/opinio/Escrache-escarni_o_892110833.html>.]
- PLATÓ (1952 [c. 385 aC]) *Cràtil*. Versió catalana de Jaume Olives: *Diàlegs IV*, Barcelona, Fundació Bernat Metge, pp. 44-122.
- PUYAL, J. M. (2012) *Llengua i esport: entre la creativitat i l'adequació*, Lleida, Publicacions de la Universitat de Lleida.
- TERMCAT. CENTRE DE TERMINOLOGIA [en línia: <<http://www.termcat.cat/ca>>].
- (2005) *Manlleus i calcs lingüístics en terminologia*, Vic/Barcelona, Eumo Editorial / TERMCAT, Centre de Terminologia.
- The Economist* (May 24th-30th, 2014) «The globish speaking union», p. 28.